

Hoeda Sjaarawi, 1879-1947, vrouwengeschiedenis (2000)

Een Egyptische feministe van het eerste uur

Sieth Delhaas

Doorkijk, KVG, december 2000

Het feminisme in Egypte heeft een lange en ononderbroken traditie. Er is daar niet, zoals bij ons sprake van een eerste en een tweede feministische golf. Gedurende de periode 1945 tot 1957 is er bijvoorbeeld een feministische actie voor algehele politieke rechten voor vrouwen. Hoeda Sjaarawi is een van de vrouwen, die vanuit haar eigen levenservaringen, voor het feminisme heeft gekozen.

Hoeda's meisjesnaam is Noer al-Hoeda Sultan. Haar vader is grootgrondbezitter in Opper-Egypte, temidden van suikerrietvelden, oude tempels en graftombes. Hoewel haar vader niet veel opleiding heeft gehad en alleen Arabisch spreekt, telt hij onder zijn vrienden dichters, sjeiks, provinciale bestuurders, staatslieden en andere hooggeplaatsten. Op latere leeftijd wordt hij naar de hoofdstad Caïro geroepen om bestuursfuncties te vervullen. Daardoor groeit Hoeda op in de hoofdstad.

Jeugd in de harem

Haar vader sterft wanneer Hoeda vijf jaar is. Zij, haar moeder en de eerste vrouw van haar vader en de andere kinderen blijven achter in de harem 'die van zijn meester is beroofd.' Voogd van de familie wordt de door haar vader benoemde neef Ali Sjaarawi.

Haar moeder is geen Egyptische, maar een Tsjerkessische. Deze Kaukasische vrouwen werden tot de afschaffing van de slavernij (1877) in Egypte geïmporteerd, nadat zij waren geroofd, of door familie of landgenoten verkocht. Deze vrouwen waren in de Egyptische moslimfamilies

een soort statussymbool. Hadoe's moeder was geen slavin. Tijdens de Krimoorlog (1853-56) vluchtte ze samen met haar moeder naar Egypte. Egypte stond in die tijd al eeuwen onder het regiem van Turkije. Hadoe's moeder leerde haar Turks, later, een belangrijk instrument toen ze toegang kreeg tot het hof, de prinsessen en leden van de Turks-Tsjerkessische elite.

Dankzij de gelijktijdige opvoeding met haar twee jaar jongere broer Omar door huisleraren, kreeg Hoeda oog voor het verschil in status van jongens en meisjes. Van een sjeik leren beiden de Koran lezen; voor een meisje niet gebruikelijk. Zo leert ze ook Perzische poëzie en kalligrafie. Frans had ze in haar kringen al leren spreken en dat werd aangevuld met Franse geschiedenis en letterkunde. Als aristocratisch meisje kreeg ze piano- en schilderles.

Grenzen

Meisjes van tien begonnen de sluier en een lange mantel te dragen; mochten niet omgaan met de zoons van huisvrienden of burens. De sluier was niet zo'n probleem voor Hoeda, immers vanzelfsprekend. Maar ze mist haar vrienden, schrijft ze in haar memoires.

Hoeda wordt op haar veertiende uitgehuwelijkt aan haar neef en voogd, die al een gezin heeft in Opper-Egypte. Ze houdt het zeven jaar vol om de hoofdstad niet te verlaten en niet bij haar man in Opper-Egypte te gaan wonen. Dan laat ze hem weer toe, krijgt een dochter en een zoon, maar weigert het ouderlijk huis te verlaten en met hem mee te gaan.

Vrouwensalons

In die tijd ontmoet ze vrouwen, die betrokken zijn bij feministische ontwikkelingen. Het zijn Europese vrouwen, die de gewoonte uit Frankrijk om 'salons' te houden, meenemen naar Caïro. Door slecht bewind van de Turkse Pasja's in Egypte, hadden Engelsen en Fransen steeds meer macht gekregen in Egypte. In 1882, Egypte is bankroet verklaard, neemt Groot Brittannië de macht over in Egypte en behoudt die zeventig jaar. In die verwarde en Engeland vijandige Egyptische omgeving, begint Hoeda haar openbare leven. Zij begint zelf vrouwensalons te organiseren. Bij voorkeur in de universiteit en op dagen dat er geen mannen in de universiteit komen. Door deze bijeenkomsten krijgen de Egyptische aristocratische vrouwen contact met vrouwen uit de Egyptische bourgeoisie die meisjesscholen hebben gevolgd. Onder pseudoniem schreven al heel wat van deze vrouwen politieke artikelen, zoals over het belang van onderwijs voor meisjes.

In 1909 is ze betrokken bij de oprichting van het eerste liefdadig vrouwengenootschap; een consultatiebureau voor arme kinderen. Het geld komt van prinsessen van de koninklijke familie. Een belangrijke gebeurtenis, omdat de oprichtsters daarmee een legale plek buiten de harem hebben voor het organiseren van campagnes en het verwerven van geld daarvoor.

Heilig en gesluierd

Aan het begin van de jaren twintig van de vorige eeuw schrijft Hoeda haar memoires in het Arabisch. Ze gaan over haar privéleven; in die tijd een ongewone daad. Privé gebeurtenissen, gedachten en gevoelens uitte men toen niet. Ze waren heilig en gesluierd als de vrouw. Margo Badran, een Europese, waarschijnlijk getrouwd met een Egyptenaar, ontmoette in 1967 een nichtje van Hoeda op een bazaar voor de Hoeda Sjaarawi Vereniging, alias de Egyptische Feministische Unie. Met deze bazaar wilde men geld inzamelen voor de junioorlog tegen

Israël. Van de feministes die Badran daar ontmoette, van wie velen Hoeda persoonlijk hebben gekend, krijgt zij de memoires van Hoeda. In 1986 zijn deze, met een studie over de Egyptische vrouwenbeweging en het verdere leven van Hoeda, ook in het Nederlands vertaald.

Het eind van Hoeda's memoires gaat over de opkomst van de Nationale Beweging die strijdt voor de onafhankelijkheid van Egypte. De feministen raken daarbij betrokken en houden hun acties als vrouwen apart. Hun acties op straat leiden de ondergang van de harem in. Harem in de betekenis: afgescheiden leven van mannen. De actievoerende vrouwen begeven zich tussen de mannen op straat. Hierdoor komt Hoeda ook in een andere relatie tot haar echtgenoot te staan. Tot een flink conflict komt het als haar man haar om de hand van haar nichtje vraagt, dochter van haar broer Omar, voor zijn eigen zoon uit een ander huwelijk. Ze weet hem er van te overtuigen dat Omar's dochter nog te jong is. De huiselijke conflicten lopen hoog op. Maar, schrijft Hoeda, de Nationale Beweging houdt hen bijeen.

Applaus

In 1922, nadat haar echtgenoot is overleden, richt Hoeda de Egyptisch Feministische Unie op en wordt voorzitter. Een delegatie, waaronder Hoeda, gaat in 1923 naar de Internationale Feministische bijeenkomst in Rome. Bij hun terugkomst in Caïro, bij het uitstappen uit de trein, verricht Hoeda een belangrijke daad. Zij trekt, gevolgd door een van haar jongere metgezellinnen, de sluier van haar gezicht. De wachtende vrouwen reageren met een luid applaus. Volgens krantenverslagen lieten de eunuchs, die de vrouwen gedurende de reis bewaakten, duidelijk hun misnoegen blijken. Voor Hoeda zelf betekende deze daad het einde van haar harembestaan.

Literatuur:

- Sjaarawi, Hoeda, 'Haremjaren', Anthos
- Fatima Mernissi, 'Het verboden dakterras. Verhalen uit mijn jeugd in de Harem', uitg. de Geus.
- Badran, Margot en Miriam Cooke, 'Ongesluierde stemmen. Honderd jaar Arabische vrouwenliteratuur', Amsterdam 1991.
- Botje, Harm, 'Egypte', Amsterdam/Den Haag 1990.
- Seager Joni & Ann Olson, 'Vrouwen in de wereld', Amsterdam 1987
- Shaaban, Bouthaina, 'De sluier opgelicht. Arabische vrouwen vertellen over hun leven', 's Hertogenbosch 1991.
- Saadawi, Nawal El: al haar boeken. o.a. Rainbow Pockets.
- Brekke, Toril e.a., 'Vrouwen Wereldwijd', Amsterdam 1985.